

Economische Hogeschool te Tilburg; in '36 bepleitte hij dat het parlement gedeeltelijk uit afgevaardigden van corporaties zou bestaan, een jaar later dat de 'koning' zijn leiderschap 'onverbiddeijk (zou) laten gelden wanneer het mondige volk de grens dreigt te overschrijden waarbuiten naar zijn, 's vorsten, inzicht wezenlijk gevaar voor dat volk in heden of toekomst aanwezig is.'¹ Romme's denkbeelden werden door de RKSP niet aanvaard, wèl bleven zij bij menigeen hangen.

Mist men in dat overzicht van politicke denkbeelden die in bepaalde kringen in het vooroorlogse Nederland opgeld gingen doen, een duidelijke lijn? Wij kunnen het niet helpen: die duidelijke lijn ontbrak; de weergegeven denkbeelden drukten veelal eer een stemming van wrevel en onbehagen uit dan dat zij in een concreet politiek program hun neerslag gevonden hadden.

Het uiten van dat onbehagen had als regel geen effect.

Dat laatste ervoer ook koningin Wilhelmina toen zij in januari '39, in aansluiting op de actie van de Beweging voor morele en geestelijke herbewapening, het Nederlandse volk in een radiotoespraak tot bezinning aanspoorde. 'Laten wij in dit ernstig tijdsgezicht', zei de koningin (het was vier maanden na het accoord van München),

'werkelijk eerlijk zijn tegenover onszelf en ook als volk de ogen niet sluiten voor onze tekortkomingen en feilen als mens en als gemeenschap. De verdeeldheid en voortschrijdende splitsing en versnippering die ons in het dagelijks leven tegemoet treden met de daarmee gepaard gaande vervreemding onderling, zijn slechte heelmeeesters voor de krankheden van onze tijd. Want juist nu het verlangen naar samenwerking en het sluiten van de gelederen bij talloos velen opkomt en de noodzaak gevoeld wordt, elkander de hand te reiken, moet aller streven er in de eerste plaats op gericht zijn, elkander te begrijpen en begrepen te worden. Men geve zich rekenschap, hoe het de enkeling te moede moet zijn indien de omstandigheden nog drukkender en benauwender zouden worden en hij zich niet gedragen zou voelen door de gemeenschapsgedachte.'²

Bij een Colijn kon de koningin met dit soort denkbeelden weinig bereiken: hij was er te nuchter voor. Zij riep dus de commissarissen der koningin bijeen en drong er bij deze gezagsdragers op aan, met de morele en geestelijke herbewapening ernst te maken; de commissaris van Gelderland vroeg haar toen, zo vertelde hij korte tijd later aan een van zijn burgemeesters, 'het begrip morele en geestelijke herbewapening wat meer te willen

¹ C. P. M. Romme: *Erfelijk nationaal koningschap* (1937), p. 31. ² Koningin Wilhelmina: Radiotoespraak, 27 jan. 1939.